μάδι τῆς λαβωματιᾶς στὸ πλευρό του. Ἔτρεμε ἀπὸ τὴ συγκίνηση. Μὲ χίλια χαδευτικά μου λόγια σκύβω νὰ τὸν ἀγγίξω, νὰ τὸν πάρω στὴν ἀγκαλιά μου. Μόλις μὲ βλέπει κοντά του, ἕνα πήδημο, καὶ γίνεται ἄφαντος πάλε.

Δὲν τὸν ξαναεῖδα πιὰ ἀπὸ τότες τὸν Ἄσπρο μου.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΦΟΙΝΙΚΟΛΟΓΑ

α.

Πόθοι γενιᾶς, ὅπου δὲν ξέρει
ζωὴ καὶ βιὸς νὰ θυσιάζῃ,
καράβια μοιάζουν ποὺ στὴν ἄμμο
τρελλοῦ τὸ χέρι σκεδιάζει.

Καὶ κεῖ ποὺ στέκει καὶ λογιάζει,
Πῶς εἶναι καὶ καραβοκύρης,
ξεσπάει τὸ κῦμα καὶ τοῦ λέγει
«στὸ λάκκο ποῦσκαψες, νὰ γείρης».

β.

Σαπουνογέννητες φουσκίδες
μὲ πόσην εὐκολιὰ πετᾶνε,
πόσες ἀντήλιες δὲν ἀφίνουν,
ποὺ καὶ διαμάντια ξεπερνᾶνε.

Πετράδια ποὺ στὸ χῶμα μένουν,
κ' ἐκεῖνες πάνω πάντα πᾶνε,
πλοῦτο σ' ἐμᾶς αὐτὰ νὰ δίνουν,
κ' ἐκεῖες σ' ἀγέρα νὰ ξεσπᾶνε.

Ἔτσι παρόμοια ὁλόγυρά μας,
πόσοι, γιὰ δόξες, δὲν περνᾶνε!
κι' ὅμως, ἀλλοίμονο στὰ ἔθνη,
ποὺ φουσκαλίδες κυβερνᾶνε.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΜΕΛ

ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ*)

II

Ὕστερα ἀπὸ τὰ παραπάνω μποροῦμε νὰ δείξουμε τὸν καθαρτὸ σκοπὸ τοῦ βιβλίου, ὁρίζοντας τὰ θέματα, ποὺ θ' ἀναλύσουμε στὰ τρία μέρη του: Αον Ἐξετάζοντας τὴν ποιότητα τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τ' ἀποτελέσματά της, γιὰ νὰ φανεῖ τὸ πόσο ἀπαραίτητη εἶναι μιὰ μεταρρύθμιση τοῦ Σχολείου. Βον) Ἐκθέτοντας τὸ πιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση στὸ πνεῦμα καὶ στὶς λεπτομέρειες. Καὶ Γον) Ἐξηγῶντας τὸ πῶς θὰ γίνει ἡ Μεταρρύθμιση ὕστερ' ἀπὸ μιὰ εἰρηνικὴ πνευματικὴ ἐπανάσταση.

Τὸ ὅ,τι πρέπει νὰ στρέψουμε ὅλοι μας ὅλη τὴν προσοχή μας στὴν ἀναμόρφωση τοῦ Σχολείου, γιατὶ ἀπὸ τὴν προκοπή του πρέπει νὰ προσδοκοῦμε τὸ καλλιτέρεμα τῆς καταστάσεως, πολλοὶ καὶ καλοὶ τὸ εἶπαν· κ' ἐξώρκισαν μάλιστα τοὺς εἰδικοὺς καὶ τοὺς νέους νὰ δουλέψουν γιὰ τὸ σχολεῖο μὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ εἶναι τους καὶ μὲ τὴν πεποίθηση, ὅτι θεμελιόνοντας τὸ ἐθνικὸ σχολεῖο μοχθοῦν γιὰ τὸ σκοπιμότατο ἐθνικὸ ἔργο.

Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐμπεδωθεῖ ἡ πίστη στὸ προτεινόμενο γιατρικὸ πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ ἐξακριβωθεῖ τὸ διαγνωστικὸ τῆς ἀρρώστιας.

Χωρὶς νὰ λογαριάσουμε ὅμως, ὅσα μπορεῖ νὰ εἰπώθηκαν ἀλλοῦ γιὰ τὸ διαγνωστικό, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ φανεῖ τὸ πόσο ἀπὸ τὴν καλή, ἢ τὴν κακή, κατάσταση τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐξαρτᾶται τοῦ κράτους ἡ πολιτικοκοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ προκοπή του.

Εἶναι πασίγνωστον ὅτι γιὰ τὴ μόρφωση καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν πολιτικῶν, τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν προτερημάτων ἑνὸς λαοῦ συνεργάζονται συντελεσταὶ φυσικοὶ αἰώνιοι, ἢ αἰωνόβιοι, μ' ἕνα παράγοντα τεχνικό. Φυσικοὶ αἰώνιοι, ὅπως τὸ κλῖμα, ὁ χαρακτῆρας καὶ ἡ κληρονομικὴ ζωτικότητα τῆς φυλῆς. Αἰωνόβιοι, ὅπως οἱ ἱστορικὲς παραδόσεις, ἡ θρησκεία, τὰ ἔθιμα, τὰ συμφέροντα τῶν τάξεων, τὸ πολίτευμα. Καὶ ὁ τεχνικός, ἡ Ἀνατροφή, ἡ Ἐκπαίδευση δηλαδή. Ὁ τεχνικὸς μάλιστα θὰ ἔπρεπε πάντοτε νὰ προσαρμόζεται μὲ τοὺς ἄλλους.

Οἱ φυσικοὶ αἰώνιοι καὶ αἰωνόβιοι συντελεσταὶ ἢ εἶναι ἀδύνατο νὰ μετεβληθοῦν, ἢ μεταβάλλονται τόσο ἀργά, ὥστε μπορεῖ νὰ θεωρηθοῦν ἀμετάβλητοι. Καὶ εἶναι μὲν βέβαιο πὼς τὸ πολίτευμα μπορεῖ νὰ τ' ἀλλάξουμε, ἀφοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ λαοῦ ἡ τήρησή του, μὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ὁπιαδήποτε μεταβολή του θὰ εἶναι τόσο καταστρεπτική, ὥστε δίκια πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἀδύνατη.

Ἀπομένει, λοιπόν, μόνο ἡ **Ἀνατροφή**, συνλεστὴς μεταβλητὸς γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ μπορεῖ μὲ τὴ μεταρρύθμισή της νὰ καλλιτερέψει τὴν κατάσταση τοῦ τόπου μας.

Ἂν τὸ πολίτευμά μας δὲν ἦταν ἐλεύθερο, δημοκρατικό, σὰν τὸ δικό μας τὸ συνταγματικό, πολὺ πιθανὸν τὸ κράτος νὰ πρόκοβε μὲ μιὰ φωτεινὴ διοίκηση τοῦ Ἑνὸς ἢ τῶν Ὀλίγων. Καὶ τότε ἡ σχολικὴ ἀνατροφή, τουλάχιστο γιὰ τὴν πολιτικὴ ἀρετὴ τοῦ χαρακτῆρα τοῦ κρατους, δὲ θὰ εἶχε τόσο ἀπόλυτη σημασία. Ἴσως ἴσως καὶ γιὰ τὴν κοινωνική. Ὅταν ὅμως τὸ πολίτευμα εἶναι δημοκρατικό, σὰν τὸ δικό μας, τότε ἀπὸ τὴν ποιότητα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐξαρτᾶται τόσο ἡ πνευματική, ὅσο καὶ ἡ πολιτικοκοινωνικὴ ἀρετὴ τοῦ κράτους, ὅταν μάλιστα τὰ πράγματα μᾶς βεβαιόνουν, ὅτι ὅσοι διοικοῦν τὴν πολιτεία καὶ τὴν κοινωνία κανονίζουν τὶς πράξεις τους σύμφωνα μὲ τὸ ἀτομικό, ἢ τὸ κομματικὸ πολιτικὸ καὶ ὑλικὸ συμφέρον, διότι δὲν ἀποτελοῦν ἀπὸ ἱστορικοὺς λόγους διοικοῦσαν τάξη, ἀλλὰ συμμορίαν ἀτόμων ποὺ λίγο λογαριαζουν τὸ λαϊκὸ σεβασμό, τὸν ἀπαραίτητο αὐτὸν ὅρο τῆς καλῆς διοικήσεως.

Τὸ γεγονός, λοιπόν, ὅτι ἀπὸ τὴ μόρφωσή του ἐξαρτᾶται ἡ πολιτικοκοινωνικὴ ἀρετὴ ἑνὸς λαοῦ, μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο γεγονός, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι ἀνίκανος ν' αὐτοδιοικηθεῖ, γιατὶ τοῦ λείπει ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἡ μόρφωση, ὑποδείχνουν ἕνα μέσο θεραπείας. Τὸ ν' ἀνεβεῖ ὁ λαὸς μορφούμενος μὲ καλὴ Δημοτικὴ Ἐκπαίδευση, ὥστε νὰ φτάσει στὸ μορφωμένο πολίτευμά του. Ν' ἀνατραφεῖ, δηλαδή, ὁ λαὸς καὶ νὰ μορφωθεῖ τόσον, ὥστε νὰ μὴ γυρεύει νὰ τοῦ ἑτοιμάζουν οἱ κυβερνήσεις του Νόμους γιὰ νὰ τοῦ χρησιμεύουν σὰν ἁλυσίδες, μὰ νὰ γίνει ἄξιος ν' αὐτοδιοικιέται ἐλεύθερος. Γιατὶ ἐπὶ τέλους τὸ περισσότερο ποὺ μπορεῖ ν' ἀπαιτήσει ἕνας λαὸς ἀπὸ τὴν κοινοβουλευτικὴ κυβέρνησή του εἶναι τὸ ν' ἀντιπροσωπεύει κάθε φορὰ τὰ αἰσθήματά του, τὴ θέλησή του, τὴ γνώμη του.

Οἱ σκέψες αὐτὲς ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς ἐξελίξεως τῶν δημοκρατικῶν πολιτευμάτων — σὰν τὸ δικό μας — ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα, ὅτι γιὰ ν' αὐτοδιοικηθεῖ πραγματικῶς ἕνας λαὸς πρέπει ν' ἀποκτήσει καὶ τυπικὰ τὸ δικαίωμα τοῦ Referendum, ποὺ στὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα οὐσιαστικὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸ ἐξασκεῖ πάντοτε Ἔπρεπε, δηλαδή, νὰ εἶναι τόσο μορφωμένος, ὥστε στὴν ἀναθεώρηση τοῦ νόμου, ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιο, νὰ μπορεῖ νὰ ξεχωρίζει, ἂν ὁ νόμος ἀποβλέπει στὸ γενικὸ συμφέρον κι' ἂν αὐτὸ καὶ μόνο ἐπιζητεῖ.

Ὁ Ἑλβετικὸς λαός, ποὺ σὲ μερικὰ καντόνια ἀ-

(*) Ἡ ἀρχή του στὸ 269 φύλλο.

ΨΥΧΑΡΠΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Ὁ καημένος ὁ Ἀντρέας δὲν τὸ ὑποψιαζότανε πὼς ἡ ἀγάπη του ἐκείνη, ποὺ τοῦ βαροῦσε τὴ συνείδησή του, στάθηκε ἡ μόνη ἀληθινὴ ἀπόλαψη στὴ φτωχὴ τὴν ὕπαρξη τῆς Κατινούλας. Ἀγάπη θέλει ὁ ἄθρωπος καὶ χωρὶς ἀγάπη δὲ ζῆ. Ὡς κ' ἡ ἀμολόγητη ἀγάπη τοῦ Ἀντρέα, ὡς κ' ἡ δική της ποὺ ἀγάπη δὲν τῆς φαινότανε νὰ εἶναι, τῆς ἀρκούσανε γιὰ νὰ ζήσῃ, γιὰ νὰ θέλῃ τὴ ζωή. Μὰ ὁ Ἀντρέας ποὺ κατάλαβε πιὰ τὴν καρδιά του, τρόμαζε ὅσο πήγαινε, γιατὶ σὰ νὰβγάτιζε ὁλοένα ἡ λαχτάρα του νὰ μνήσκῃ πλάγι της, νὰ μὴν ἀπομακρύνεται οὔτε στιγμή, νὰ τὴν κοιτάζῃ. Ὁ ἄντρας ποὺ γνωρίζει καὶ τὸν ἔρωτα, ὁ ἄντρας ποὺ μὲ τὴν πεῖρα του φαντάζεται ἀμέσως τὴν ἀγάπη ὅπως εἶνκι στὸ πραματικό, τὴν τρέμει περισσότερο ἀπὸ τὴ γυνάικα, ποὺ ἕνα ὄνειρο πάντα τῆς θολοσκεπάζει τὰ πράματα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δημιουργίας. Γιὰ τοῦτο τυραννιότανε ὁ Ἀντρέας. Ἂν ἤξερε πὼς δὲ θὰ ξαναρχότανε καὶ τοῦ χρόνου στὸ Χαμονοκόρφι, ὁ δύστυχος δὲ θὰ παιδεβόταν ἅμα κουβέντιαζε ἢ κάθε φορὰ ποὺ καθότανε ὧρες μὲ τὴν Κατινούλα. Τὸν τρεβοῦσε ἡ συντροφιά της καὶ στὴ δουλειά του ἀπάνω. Πέρασε ὅλο τὸ καλοκαίρι βασανισμένος, ἀνήτυχος. Ἴσως πάλε τὴν ἀνησυχία του τὴν ἔφερνε κ' ἡ ἀῤῥώστια ποὺ τὴν ἀπόσωσε. Ἀνησύχησε, ζχολόσκασε, σταναχωρέθηκε γιὰ κάτι ἀσήμαντα περιστατικὰ ποὺ ἀκολουθήσανε, τὸ ἕνα τὸν Τρυγητή, τὸ δέφτερο τοῦ Σταβροῦ, τὸ δέφτερο μάλιστα κωμικό. Στὴν ἐξοχιάτικη τὴν ὕπαρξή τους, καθαφτό, τίποτα δὲν ἀκολουθοῦσε, τίποτα σπουδαῖο. Μὰ ὁ Ἀντρέας ὅσο κι ἂν τὸν τζάκισε ἡ ζωή, ὅσο κι ἂν τοῦ χάλασε τὴ βάσιμή του τὴν ἐνέργεια, ὅσο κι ἂν τοῦ καταπάτησε τὴν κανονικάδα του, συλλογιότανε συχνὰ πὼς ἴσως καὶ νὰ κυβερνήθηκε ἄσκημα ὁ ἴδιος, ἴσως καὶ νὰ γελάστηκε, δὲν πειράζει, ὁ κανόνας ὅμως δὲν ἔπαβε γι' ἀφτὸ νὰ εἶνκι ἡ ἀπαραίτητη ἀρχή, καὶ πονοῦσε ἅμα ἔβλεπε νὰ τὸν τζαλαπατοῦνε. Εἶχανε σπίτι μιὰ μεσιά, ποὺ λένε, δηλαδὴ μιὰ μικρὴ δούλα ποὺ βοηθοῦσε τὶς ἄλλες κ' ἔφεβγε τὸ βράδι. Ἀπὸ τὴν Κατινούλα ἔμαθε τὰ ἱστορικά της Ἡ Ἀναστασία ἤθελε νὰ παντρεφτῇ κ' ἡ μεγάλη της ἀδερφὴ τῆς ἔβαζε λόγια, νὰ ἠδιάσῃ τὴν παντρειὰ καὶ νὰ μὴν πάρῃ τὸ νιό. Ἡ ἀδερφή της παντρεμένη, μ' ἕξη παιδιά, καὶ θεόφτωχη· δὲν τῆς σύφερνε λοιπὸν ὁ γάμος, γιατὶ θἄχανε τὸν παρὰ ποὺ κέρδιζε ἡ Ἀναστασία. Μεσολάβησε ὁ Ἀντρέας, τἄσιαξε. Στὸ μεταξὺ ἀῤῥώστησε ἡ Ἀναστασία. Τῆς εἶπε νὰ πάῃ στὸ γιατρὸ κάτω τῆς Κερμαρίας. Ἀδύνατο. Δὲν πήγαινε ποὺ δὲν πήγαινε τὸ κορίτσι. Γιατί; Τοῦ τὸ ξήγησε ἡ Κατινούλα. Γιατὶ ἂν πήγαινε, ἀῤῥαβωνιασμένη κιόλας, οἱ Κερμαριῶτες, οἱ χωρικοί, μπορεῖ νὰ στοχαζόνταν πὼς κάτι τρέχει, πὼς φοβᾶται μήπως πάρωρα ξετρυπώσῃ στὴ μέση κανένα μωρό.

—«Κατινούλα μου, ἀναστένχζε ὁ Ἀντρέας, πῶς θέλεις νὰ γλυτώσῃ ποτέ της ἡ ἀθρωπότητα; Τί πιὸ ἁπλὸ παρὰ νὰ γυρέψῃς μιὰ συβουλὴ τοῦ γιατροῦ; Μὲ τὴν πρόληψη τὴν ἀκανόνιστη χαντακώνουνται γενιὲς καὶ γενιές».

—«Ἀφέντη, ἐγὼ στὴ θέση σας θὰ τῆς μιλοῦσα, ἢ σὰν προτιμᾶτε, τῆς μιλῶ καὶ θὰ τὴν πείσω, ἀπάντησε ἡ Κατινούλα. Μὴν ἀπελπίζεστε, ἀφέντη, καὶ μὲ τὴν καλοσύνη σας ἐσεῖς ὅλα θὰ τὰ βολέψε-

*) Ἡ ἀρχή του στὸ 228 φύλλο.